

Talán meglepő a cím, de Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos leveleikben így szólították egymást: „Drága jó Öreg Pajtás!”, sőt Hajdu-Németh Lajos Czupy Bálintról írt nekrológiájában így zárta sorait: „Viszontlátásra Édes Pajtás!” Ha ők Pajtásnak hívták egymást, akkor jelen írás címében, őket megidézve használom ezt az elnevezést.

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos Sopron vármegye nemzetgyűlési képviselői voltak az 1944–1945-ös Ideiglenes Nemzetgyűlésben és az 1945–1947 közötti Nemzetgyűlésben.¹ Életútjuk sokszor párhuzamosan futott, olykor tíz év különbséggel éltek meg hasonló eseményeket. Életrajzuk szisztematikus feldolgozására még nem került sor, de Kovács K. Zoltán *Két parasztpolitikus* címmel írt róluk tanulmányt², egy dokumentumfilm³ is készült róluk 2024-ben, valamint egy-egy kiadvány⁴ tiszteletet emléküik előtt, és megjelent egy-egy visszaemlékező írásuk, naplójuk is⁵. Czupy Bálint szülői házán 2020.

¹ Az 1944. évi december hó 21-re Debrecenbe összegyűlt, majd később Budapestre összehívott Ideiglenes Nemzetgyűlés almanachja 1944. december 21. – 1945. november 29. Főszerkesztő: *Vida István*; Szerkesztők: *Kiss József és Somlyai Magda*; Szerkesztőbizottság: *Gyarmati György, Horváth Zsolt, Hubai László, Kiss József, Kovács István Gábor, Somlyai Magda, Vida István*. Szerkesztőségi titkár: *Tari Beáta*. Magyar Országgyűlés, Budapest, 1994. Czupy Bálint életrajza a 72., Hajdu-Németh Lajos életrajza a 166. oldalon található. Az 1945. évi november 29-re Budapestre összehívott Nemzetgyűlés almanachja 1945. november 29. – 1947. július 25. Főszerkesztő: *Vida István*; Főszerkesztő helyettes: *Kiss József*; Szerkesztők: *Horváth Zsolt, Hubai László*. Szerkesztőségi titkár: *Kőrösi Zsuzsanna, Novok Rostás Éva*. Magyar Országgyűlés, Budapest, 1999. Czupy Bálint életrajza a 85–86., Hajdu-Németh Lajos életrajza a 207–208. oldalon található.

² *Kovács K. Zoltán*: Két parasztpolitikus – Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos. In: *Katolikus Szemle* 37. évf. (1985/2.), 123–128.; A tanulmány megjelent az alábbi kötetben: *Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása?* Róma, 1990. 354–359.

³ *Két parasztpolitikus* című dokumentumfilm, Közi Horváth József Népfőiskola, 2024. Közreműködött: özv. Czupy Józsefné és Hajdu-Németh László, történész szakértő: *Petrás Éva és Soós Viktor Attila*. Szerkesztő: *Szalai Viktor*, operatőr: *Kalma Kristóf és Moldoványi Barnabás*; vágó: *Körtési András*; hangmérnök: *Szabó Kristóf*; rendező: *Bágya Ferenc és Szalai Viktor*; felvételvezető: *Magyarász Eszter*; grafika: *Kóbor Mirandola*; fotó: *Káldy Márton*.

⁴ *Czupy Bálint Emlékalbum*. „Egy emberöltőn át végzett munkája nem marad nyomtalanul.” Szerkesztő: *Soós Viktor Attila – Szalai Viktor*. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2020. *Hajdu-Németh Lajos Emlékalbum*. „A kereszténydemokrata Magyarország megteremtése a mi feladatunk.” Szerkesztő: *Soós Viktor Attila – Szalai Viktor*. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2022.

⁵ Czupy Bálint: *Emigrációim első ideje*. 1947. május 30. - 1948. augusztus 1. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2017.; Hajdu-Németh Lajos: *Sorsdöntő évek. Történetek a Hajdu-Németh család életéből*. Szerkesztő: *Petrás Éva – Soós Viktor Attila*. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2022.

1. kép. Kovács K. Zoltán, Hajdu-Németh Lajos és Czupy Bálint
(A fotó a Hajdu-Németh család tulajdonában)

szeptember 20-án, születésének 120. évfordulója alkalmából az agyagosszergényi Közi Horváth József Népfőiskola emléktáblát helyezett el. Hajdu-Németh Lajos szülői házában 2022. október 2-án helyezett el emléktáblát a Közi Horváth József Népfőiskola. Életútjuk, tevékenységük sokkal gazdagabb, mint ami eddig bemutatásra került róluk, idővel talán teljes életútjuk feldolgozásra kerül. Jelen írással életútjukat, közéleti tevékenységüket mutatom be, megemlékezve arról, hogy Czupy Bálint 50 évvel, Hajdu-Németh Lajos 40 évvel ezelőtt hunyt el.⁶

Czupy Bálint életútja

Czupy Bálint a Sopron vármegyei Völcsejen született 1900. szeptember 20-án, római katolikus, kisparaszti családban. Édesapja Czupy József, édesanyja Czupy Zsófia, akiknek 10 kataszteri hold földjük volt. Czupy Bálint a hat elemi elvégzése után, 15 holdon

⁶ Czupy Bálint Münchenben hunyt el 1975. április 17-én; Hajdu-Németh Lajos Somerset-ben (Colorado, USA) hunyt el 1985. március 25-én.

gazdálkodott. „Szülőfaluja iránti szeretetét élete végéig megőrizte.” – Fogalmazta meg Czupy Bálintról írt nekrológiájában Közi Horváth József. Majd így folytatta: „Szabadsága idején többször is elutazott a határig, hogy külön erre a célra vett távcsövével átnézhessen a »Vasfüggöny«-ön és legalább messziről láthassa a házat, amelyet fiatal gazdakorában épített a családjá számára.”⁷ Látható, hogy milyen fontos volt számára a szülőföld, még a nehéz emigrációs időszakban, a nyugati világban Németországból is visszavágyott szülőföldjére, a szülői házba. A nagyatádi Szabó István-féle kisgazdapártba 1922-ben lépett be. Czupy Bálint 1922-ben feleségül vette Kéry Erzsébetet (született Völcsej, 1905. április 24. – Rosenheim, 2001. szeptember 7.), házasságukból négy gyermekük született, Czupy Emília (Völcsej, 1923. március 30. – Szombathely, 1946. augusztus 1.), Czupy Jolán (Völcsej, 1924. június 16. – München, 2004. december 3.), Czupy Vilma (Völcsej, 1926. január 31. – Szentés, 2021. április 21.) és Czupy József (Völcsej, 1935. június 3. – Keszthely, 2019. március 9.).

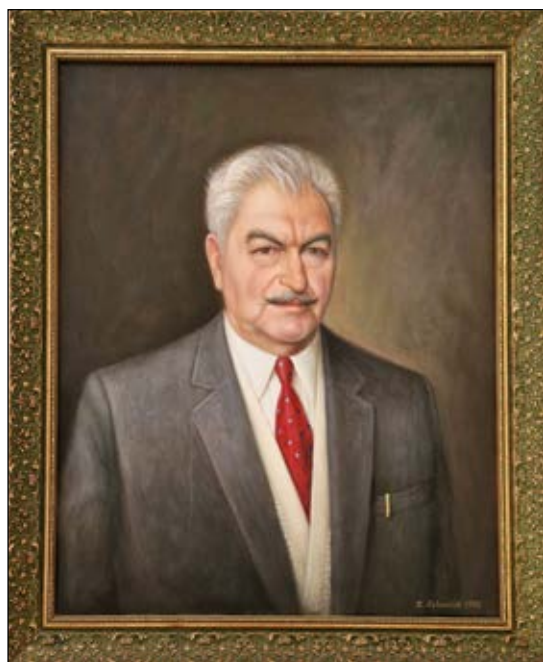
Czupy Bálint a harmincas évek második felétől több egyházi, közeleti szervezetnek lett a tagja. A Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Országos Tanácsa (KALOT) mozgalom egyik szervezője Sopron vármegyében. Tagja volt az Egyházközségi Munkás Szakosztálynak. A völcseji Hangya Szövetkezet ügyvezetője 1939–1941 között. Czupy Bálint Hajdu-Németh Lajossal és Mézes Miklóssal együtt tagja volt a Sopron vármegyei Törvényhatósági Bizottságnak.⁸ 1941-től a Magyar Parasztszövetségben tevékenykedett, mint a szervezet egyik Sopron megyei vezetője. Sorkatonai szolgálatot 1942. április 22. – 1943. január 4. között töltötte le. Behívása évében, 1942-ben ezt fogalmazta meg: „... minden igaz magyar szív megdobog, némelyek imádkoznak, mások könnytől csillogó szemmel néznek vissza. Ki tudja, mikor tehetjük lábunkat mégegyszer e drága szent földre. Gondolataink visszaszállnak a kis magyar falvakba, ahol szeretteinket hagytuk. Néhány nehéz sóhaj, aztán megkeményednek a szívek és komor gondolatokba merülve nézünk a jövőbe.”⁹

A németek kiűzése után szerepet vállalt a Keresztény Demokrata Néppárt megszervezésében. A párt országos vezetőségi tagja lett 1945 februárjában, bekerült a választmányba Hajdu-Németh Lajossal együtt. Hamarosan átlépett a Független Kisgazdapártba. 1945. április 23-tól az FKGP Sopron vármegyei szervezetének elnöke, és bekerült az országos nagyválasztmányba is. 1945. június 24-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Győr-Moson és Sopron vármegyei választókerületben újra nemzetgyűlési képviselői mandátumot szerzett. Beválasztották a Magyar Parasztszövetség Elnöki Tanácsába. Tagja lett a Magyar Mezőgazdasági Állatértékesítő Részvénytársaság felügyelő bizottságának. 1947 tavaszán a Nyugat-Dunántúlon

⁷ Közi Horváth József: Búcsú Czupy Bálinttól. Életünk. VII. évfolyam 6. szám, 1975. június 1.

⁸ Mézes Miklós: A kalászbá szökkenő vetés. Mézes Miklós szerzői kiadása, 1991. 33.; Mézes Miklós: Hogyan szerveztük a Széchenyi Népfőiskolát? In: Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása? Róma, 1990. 48.

⁹ Czupy Bálint Emlékalbum. „Egy emberöltőn át végzett munkája nem marad nyomtalanul” Szerkesztő: Soós Viktor Attila – Szalai Viktor. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2020. [oldalszám nélküli kiadvány, 4. oldal]

2. kép. Csupy Bálint, Schmidt Béla festménye, 1981. (A fotó a Csupy család tulajdonában.)

3. kép. Az egyházásfalui KALOT Népfőiskola programjának résztvevői.
(A fotó a Hajdu-Németh család tulajdonában.)

– másokkal együtt – hozzákezdett a Demokrata Néppárt újjászervezéséhez. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 4-én elhagyta az országot. Az FKGP Politikai Bizottsága 1947. június 11-i ülésén kizárta a pártból. Magyar állampolgárságától 1947. augusztus 26-án megfosztották. Előbb 1948-ban Belgiumban, majd 1949–1950-ben Párizsban élt, 1951-ben a Német Szövetségi Köztársaságban Münchenben, majd Hofoldingban telepedett le. A müncheni Szabad Európa Rádió mezőgazdasági műsorainak bemondója, falusi műsorainak szerkesztője 1951-től, Bálint gazda néven önálló rovat vezetője. Részt vett az emigrációs mozgalmakban, 1948-tól a Magyar Keresztény Népmozgalom Végrehajtó Bizottsága, majd a Közép-Európai Keresztény Demokrata Unió, 1950–1956 között a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja. Az 1956. októberi forradalom alatt rövid időre hazajött Magyarországra. Fogadta őt két társával együtt Mindszenty József hercegprímás is.

Az agráriummal foglalkozó publicisztikai tevékenysége még Magyarországon elkezdődött, 1940 és 1944 között a *Magyar Vetés* című lapnak, valamint a *Soproni Hírlap*nak a cikkírója. 1975-ös haláláig a Szabad Európa Rádió külső munkatársa maradt. Münchenben hunyt el 1975. április 17-én.

Hajdu-Németh Lajos életútja

Hajdu-Németh Lajos a Sopron vármegyei Nagylózson született 1909. május 15-én, római katolikus, kisparaszti családban. Édesapja Hajdu-Németh János, édesanyja Zsubrits Aranka, akiknek 8 kataszteri hold földjük volt. Hat elemi és téli gazdasági iskolát végzett. Tíz éves kora óta szülei földjén dolgozott. Hajdu-Németh Lajos 1934. január 31-én feleségül vette Galavics Ilonát (1911. november 6. – 1999. november 9.). Négy fiú gyermekük született Béla (1934. december 28. – 2024. január 6.), Miklós (1936 – 1993), Lajos (1938. március 15. – 2002. október 23.), László (1945. február 10. –).

Hajdu-Németh Lajos 1935-ben belépett a Független Kisgazdapártba. Sopron megyei gazdák számára, a politikai pártoktól távolságot tartó mozgalmat szervezett. A gazdamozgalom először Nagycenken bontott zászlót, báró Solymossy Zsigmond ottani földbirtokos és Hajdu-Németh Lajos nagylózszi gazda vezetésével.¹⁰ Megszervezte a helyi gazdakört, amelynek 1938-tól ő lett az elnöke. Beválasztották a Sopron Vármegyei Mezőgazdasági Bizottságba. Hajdu-Németh Lajos Czupy Bálinttal és Mézes Miklóssal együtt tagja volt a Sopron vármegyei Törvényhatósági Bizottságnak.¹¹ Az 1939. május 28–29-i országgyűlési választásokon a sopron-csepregi választókerületben a kormánypárti és a nyilas jelölt mögött 9,55 százalékkal a harmadik helyen végzett.

¹⁰ Esti Kurir, 1938. május 26. 16. évfolyam 118. szám. 7. A magyar falu új megmozdulása a „politikai pecsenyesütők” ellen.

¹¹ *Mézes Miklós*: A kalászbá szökkenő vetés. Mézes Miklós szerzői kiadása, 1991. 33.; *Mézes Miklós*: Hogyan szerveztük a Széchenyi Népfőiskolát? In: Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása? Róma, 1990. 48.

4. kép. Hajdu-Németh Lajos portréja (Fotó a Hajdu-Németh család tulajdonában.)

A Nemzeti Parasztpárt 1939. június 29-én alakult meg Makón. Mivel a hatóságok nem engedélyezték a rendezvényt, ezért a pártot illegális körülmények között, a Maroson, egy kompon hozták létre. A találkozón a Szabad Szó szerkesztőségéből ott volt Szabó Pál, Kovács Imre, Darvas József és bisztrai Farkas Ferenc. A makóiak közül Erdei Ferenc, Erdei Sándor, H. Szabó Imre. Biztosan tudható, hogy ott volt Hódmezővásárhelyről Takács Ferenc szociáldemokrata képviselő, Szolnokról Guba Mihály, Szentesről Nagy Pál, Kisújszállásról Nánási László, Nagylózsáról Hajdu-Németh Lajos.¹² Hajdu-Németh Lajos 1939. augusztus 20-tól a Nemzeti Parasztpárt Végrehajtó Bizottságának lett a tagja, de aktív tevékenységet nem fejtett ki.¹³

A Sopron vármegyei Gazdasági Egyesület nagyszabású búza- és sörárpakiállítást rendezett Sopronban 1939. szeptemberében, amelyet Hőgyész Pál főispán nyitott meg. Az ünnepélyes megnyitón az Országos Magyar Gazdasági Egyesületet Fabricius Endre igazgató, gazdasági főtanácsos képviselte. A búzakiállításon az első díjat Hajdu-Németh

¹² Szeredi Pál: A Parasztpárt két évtizede. A Nemzeti Parasztpárt két évtizede 1939–1960. Pilisszentkereszt, 2014. 106.; Lőkös Imre – Presztóczy Zoltán: A Nemzeti Parasztpárt hódmezővásárhelyi szervezetének története. In: A Hódmezővásárhelyi Szeremlei Társaság Évkönyve 2012. Szerk.: Kovács István – Presztóczy Zoltán. Hódmezővásárhely, 2013. 171.

¹³ Szeredi Pál: A Parasztpárt két évtizede. A Nemzeti Parasztpárt két évtizede 1939–1960. Pilisszentkereszt, 2014. 116.

Lajos nagylózi aranykalászos kisközgazda nyerte bányai búzával, a második díjat a Petőházi és Nagycenki Cukorgyárak Részvénytársaság.¹⁴

1940-ben elvégezte a KALOT érdi népfőiskoláján tartott tíz hetes faluvezető tanfolyamot, ami nagy hatással volt rá. A tanfolyam záróvizsgálata után került sor a záróeseményre, melyen Teleki Pál miniszterelnök is részt vett és beszédet mondott. A résztvevők közül Hajdu-Németh Lajos mondott köszönetet a tanításért, melyet a tanfolyam során kaptak.¹⁵ A KALOT Sopron vármegyei szervezője lett. Bekapcsolódott az arany- és ezüstkalászos gazdák mozgalmába, annak egyik vármegyei vezetője. 1941-től a Magyar Parasztszövetség Sopron vármegyei elnöke. Részt vett a KALOT érdi népfőiskoláján szervezett tízhetes faluvezető tanfolyamon is, melynek lezárására Bárdossy László miniszterelnök jelenlétében 1942. február 5-én került sor.¹⁶

Hajdu-Németh Lajos részt vett az Egyházasközponti Népfőiskolán megrendezett Gazdasági előjárók tanfolyamán 1943. május 17-20. között,¹⁷ továbbá a Magyar Dolgozók Országos Hivatásszervezete Agrártagozatának Dunántúli titkára volt. A kolozsvári Munkásfőiskola és a Hivatásszervezet 1943. november 28-án délután 5 órai kezdettel munkásünnepélyt rendezett a Mátyás Király Diákházban. Hajdu-Németh Lajos „A parasztság és a munkásság” címen ismertette e két társadalmi csoport egymáshoz való viszonyát.¹⁸

1945-ben először a Keresztény Demokrata Néppárt szervezésébe kapcsolódott be, 1945 februárjában a párt országos vezetőségi tagja lett, a választmányba került be Czupy Bálinttal együtt. Hamarosan átlépett az FKGP-be, április 23-tól a kisközgazdapárt Sopron vármegyei szervezetének az elnöke. Bekerült a megyei Nemzeti Bizottságba is. 1945. június 24-től Sopron képviselőjéül tagja az Ideiglenes Nemzetgyűlésnek.

Sopronban a Széchenyi téren 1945. május 1-én a politikai pártok nagygyűlést szerveztek. A politikai pártok képviselői a Szovjetuniót és a kommunizmust éltették. Hajdu-Németh Lajos azonban máshova helyezte beszédének súlypontját, így beszélt: „Kedves magyar testvéreim! Engem a magyar föld küldött. Az a magyar föld, amely sok vihart, sok vért és szenvedést látott. Most is szörnyű vihar vonul keresztül rajtunk, szinte mindent tönkretűzött. Eltűnt a régi Magyarország rendszere, eltűntek mindazok a keretek, amelyek rendet és biztonságot jelentettek a népnek. A romokon nekünk kell egy új Magyarország felépíteni! A magyar föld azt üzeni nektek, hogy az új Magyarország nem lehet más, csak keresztény és magyar! Higgyétek el nekem, hogy a mi nemzedékünk nem érdemel megbecsülést, ha elfelejti a magyar múltat, megtagadja a történelmet, megtagadja az ősök szellemét, nem veszi figyelembe ezer esztendő tanítását, és nem tanul a történe-

¹⁴ Magyar Távirati Iroda 11. kiadás, 1939. szeptember 18. 10. óra 35 perc.

¹⁵ Ellenzék, LXI. évf. 295. sz. 1940. december 24. 3. Gróf Teleki miniszterelnök mondotta az érdi népfőiskola záróünnepélyén: „A hivatásrendi munkát Soprontól Csíkiig kell kiterjesztenünk”

¹⁶ Magyar Távirati Iroda 4. kiadás, 1942. február 6. 7. óra 35 perc.; 5. kiadás, 1942. február 6. 7. óra 45 perc.

¹⁷ Egyházasközponti Széchenyi István KALOT Népfőiskola Törzskönyve 19.

¹⁸ Ellenzék, LXIV. évf. 267. sz. 1943. november 25. 2. Munkásünnepélyt szervez a Hivatásszervezet.; Ellenzék, LXIV. évf. 270. sz. 1943. november 29. 2. „Megelégedett munkás, boldog család, erős, szociális Magyarország” A Munkásfőiskola és Hivatásszervezet estje a Mátyás Király Diákházban.

lemből. Mi demokráciát akarunk, a magyar nép uralmát a magyar földön. Mi keresztény nemzet vagyunk – ez a demokrácia nem lehet más, csak keresztény! Csak a magyar nép lelki akaratára szabott demokrácia! Csak akkor lesz május elsejének jelentősége, ha ilyen jövőt építünk! Csak akkor tudunk önérzetesen dolgozni, ha megbecsüljük önmagunkat – úgy becsülnek meg majd minket mások, azok is, akik felszabadították az országot!”¹⁹

A Parasztszövetség Országos Nagyválasztmányát 1945. augusztus 19-ére a Faluszövetség volt székházába, Budapesten a Báthory utca 24. szám alá összehívták. A közgyűlés új vezetőséget választott, így lett Hajdu-Németh Lajos az egyik alelnök.²⁰ Augusztus 20-án beválasztották az FKGP Országos Intézőbizottságába. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Győr-Moson és Sopron vármegyei választókerületben ismét mandátumot szerzett. A kisgazdapárti jobboldal ún. katolikus csoportjához tartozott, Mindszenty József hercegprímás híve. A Magyar Parasztok Értékesítő, Beszerző és Fogyasztási Szövetkezetének, valamint a Gazdák Biztosító Szövetkezetének az igazgatósági tagja. Nagy Ferenc miniszterelnök lemondatása és emigrációba kényszerítése után, 1947. június 3-án elhagyta Magyarországot. 1947. június 11-én az FKGP Politikai Bizottsága kizárta a pártból. 1947. június 26-án megfosztották a magyar állampolgárságától.

1953-ban a Szabad Európa Rádióban így fogalmazta meg közéleti tevékenységét:

„Egyszerű parasztszalád voltunk a szép és istenáldotta Sopron megyében. Tisztes-ségben, becsületben keményen dolgoztunk a mindennapi kenyérért. A jól végzett munka nyomán a család huszonnégy holdja megtermette, amire szükségünk volt. Téli idején – amikor a munka megengedte – otthagytam kis családomat, hogy társadalmi téren is teljesítem kötelességemet hazámmal és parasztfajtámmal szemben. A „krisztusibb emberért” dolgoztunk, a „műveltebb faluért” harcoltunk... az „élet-erős népért” folyt a küzdelemünk. „Önérzetes magyarokat” akartunk látni széles hazában. Kemény munkát folytattunk a magyar Parasztszövetségben, majd a magyar Parlamentben. Mindig és mindenhol a magyar népért dolgoztunk!”²¹

1947-től Párizsban élt, majd 1955-ben átköltözött az Egyesült Államokba, ahol kertészkedéssel foglalkozott, majd magyar éttermet és magyar húsboltot nyitott. Aktív szerepet játszott a katolikus emigrációban, 1948-tól tagja volt a Magyar Keresztény Népmozgalom Végrehajtó Tanácsának és az 1950-ben alakult Közép-európai Kereszténydemokrata Unió Magyar Tagozatának. A Nyugati Hírnök munkatársa. 1949-től 1956-ig a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja, a munkaügyi és szakszervezeti bizottság alelnöke. 1956 októberében a Magyar Keresztény Népmozgalom megbízásából hazatért Magyarországra, két társával fogadta őt a fogságából kiszabadult Mindszenty József. 1958. évi megalakulásától a Magyar Bizottság tagja. Elnöke volt az Amerikai-Magyar Szövetség

¹⁹ Hajdu-Németh Lajos: Sorsdöntő évek. Történetek a Hajdu-Németh család életéből. Szerkesztő: *Petrás Éva – Soós Viktor Attila*. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2022. 27.

²⁰ Vörös Vince: A Magyar Parasztszövetség jelentősége. In: *Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása?* Róma, 1990. 131.

²¹ Hajdu-Németh Lajos: Sorsdöntő évek. Történetek a Hajdu-Németh család életéből. Szerkesztő: *Petrás Éva – Soós Viktor Attila*. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2022. 92.

5. kép. Mindszenty József, Mészáros Tibor és Hajdu-Németh Lajos, 1973, New Brunswick, New Jersey
(Fotó a Hajdu-Németh család tulajdonában.)

New York-i szervezetének és az általa alapított Magyar Amerikai Republikánus Szövetségnek. 1980-ban részt vett a Reagan-Bush republikánus párti jelöltek megválasztását támogató amerikai magyar országos szövetség munkájában. Somersetben (USA) hunyt el 1985. március 25-én.

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos közéleti tevékenysége

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos életét ifjú koruktól a mezőgazdaság, a paraszti létforma határozta meg, de emellett a közélet is fontos volt mindkettőjüknek, meghatározó közeget jelentett számukra. Különböző egyházi, társadalmi, politikai szervezetekben tagként, szervezőként, vezetőként vettek részt.

Sokakkal együtt Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos 1940 szeptemberében az újonnan létesült érdi KALOT népfőiskolától egy vezetőképző tanfolyamra kapott meghívást Ugrin József aláírásával. Sopron vármegyéből négyen vettek részt ezen a vezetőképző tanfolyamon Czupy Bálinttal együtt ott volt Eröss Antal, Hajdu-Németh Lajos és Mézes Miklós.²² Visszatérésük után az volt a legerősebb vágyuk, hogy Nyugat-Magyarországon is legyen egy népfőiskola az érdi minta alapján. A Nyugati Széchenyi Népfőiskola Szervező Bizottságába Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos is bekerült. Dr. Czillinger József alispántól engedélyt kértek, hogy Sopron vármegye minden településén népfőiskolai

²² Mézes Miklós: A kalászba szökkenő vetés. Mézes Miklós szerzői kiadása, 1991. 30–31.; Mézes Miklós: Hogyan szerveztük a Széchenyi Népfőiskolát? In: Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása? Róma, 1990. 44–45.

propagandanapokat tarthassanak és gyűjtést szervezhessenek a tervezett népfőiskolára. Miután megkapták az alispán engedélyét, utána a vármegye négy járását felosztották egymás között és munkába kezdtek. Komoly, embert próbáló munkával járták a falvakat és gyűjtötték a támogatásokat, melléjük állt a vármegye vezetése, báró Apor Vilmos győri megyéspüspök, komoly anyagi és erkölcsi támogatást kaptak a Széchenyi családtól. Egyházasfaluban öt holdon fekvő épülettömböt vásároltak, amely kényelmes elhelyezést biztosított egy bentlakásos népfőiskolának,²³ melynek létrejöttében Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos is részt vett.²⁴

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos aktívan részt vettek a közéletben, a politikában. KALOT-os múltjuk, a Sopron vármegyei Széchenyi Népfőiskola létrejöttében vitt szerepük, közéleti aktivitásuk eredményeként először a Keresztény Demokrata Néppártban vállaltak szerepet. Pálffy József a Keresztény Demokrata Néppárt elnöke 1945. március 28-án kelt levelében Erdei Ferenc belügyminiszternek betérjesztette a párt vezetőségének névsorát. Ezek szerint a Keresztény Demokrata Néppárt választmányi tagjai: Barankovics István, a *Magyar Nemzet* volt főszerkesztője; Slachta Margit, a Keresztény Női Tábor vezetője, Budapest; dr. Bálint Sándor, egyetemi magántanár, Szeged; dr. Varga László, ügyvéd, Budapest; Zoltán Pál, nyugállománybeli őrnagy, Debrecen; Hajdú Németh Lajos, kiskazda, Nagylózs; Czupi Bálint, kiskazda, Völcsfej;²⁵ Babóthy Ferenc, földmunkás, Érd-Ófalu; dr. Gorondi Sándor, MÁV (üzemvezető), Debrecen.²⁶

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos 1945. június 24-én lett az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja. A 2. világháború után komoly közéleti csatározás kezdődött, az első szabad választások előtt. A választási harc elég erős volt 1945 októberben és november első napjaiban Sopron vármegyében. A Független Kiskazdapárt részéről öten járták be Sopron vármegye összes falvát és városát. Czupy Bálint, Hajdu-Németh Lajos, a soproni Horváth Péter, Komlós Géza és Mézes Miklós.²⁷ Szónoklatuk, kiállításuk és biztatásuk eredményeképpen a háború és a megszállás aléltóságából felébredt magyar nép tömegesen járult az urnákhoz. A kiskazdapárt 57 százalékos abszolút többséget kapott. A kommunisták minden erőlködése csak 17 százalékot eredményezett.

A Nemzetgyűlés 1945. november 29-i 1. ülésén a megbízólevelüket rendben találta az igazoló osztály és feltételeesen igazoltattak.²⁸ A Nemzetgyűlési napló tanúsága sze-

²³ Az egyházasfalui Széchenyi Népfőiskoláról lásd: *Tóth Imre*: Emlékezés egy népfőiskolára (1942–82). A szerző kiadása, Szombathely, 1984.; *Tóth Imre*: KALOT-képek, A szerző kiadása, Szombathely, 1989.

²⁴ *Mézes Miklós*: A kalászbába szökkenő vetés. Mézes Miklós szerzői kiadása, 1991. 31–32.; *Mézes Miklós*: Hogyan szerveztük a Széchenyi Népfőiskolát? In: *Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása?* Róma, 1990. 45–46.

²⁵ Sic! Helyesen: Hajdu-Németh Lajos; Czupy Bálint.

²⁶ *Orbán Sándor*: Dokumentumok a Keresztény Demokrata Néppárt 1945. évi megjelenéséhez és programjához. Századok, 132. évfolyam 3. szám 708.; 712.

²⁷ *Mézes Miklós*: A kalászbába szökkenő vetés. Mézes Miklós szerzői kiadása, 1991. 31–32.

²⁸ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója I. kötet, 1–30. ülés (1945. XI. 29.–1946. V. 9.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 1. ülése 1945. november 29. 6. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_01/?pg=0&layout=s

rint a Budapesti Népfőügyészség Czupy Bálint mentelmi jogának felfüggesztését kérte. Az ügyet a mentelmi bizottsághoz áttették.²⁹ A Nemzetgyűlés 1946. február 7-i 15. ülésén Czupy Bálintot a Számvizsgáló Bizottságba és a Zárszámadásvizsgáló bizottságba, Hajdu-Németh Lajost a Földművelésügyi Bizottságba beválasztották.³⁰ Hajdu-Németh Lajos a bizottságban betöltött tisztségéről 1947. februárjában lemondott, melyet a Nemzetgyűlés 93. ülésén 1947. február 11-én jelentettek be.³¹

Egy új szervezet, a Katolikus Parasztifjúsági Szövetség (KAPSZ) megalakítására 1946. augusztus 11-én került sor a KALOT új központjában, mert azt nem vették el a feloszlás után. Megjelent vagy 30 vidéki legény, kb. 10 pap és néhány más KALOT munkatárs. Eredetileg úgy tervezték, hogy Czupy Bálint lesz az elnök. Ő azonban nem jött el. Nem jelent meg Hajdu-Németh Lajos sem. Hogy miért nem, nem tudjuk. Talán nem bíztak abban, hogy érdemes még valamit újra kezdeni. De az is lehet, hogy más értelmű figyelemztetést kaptak.³²

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos 1945. november 29. és 1947. június 2. között a Nemzetgyűlés tagjaként vett részt a politikai élet legmagasabb döntéshozó szervezetének a munkájában, mint a Kisgazdapárt képviselői. A Nemzetgyűlés előtt Czupy Bálint két interpellációt mondott el a 2. világháború során sérülést szenvedett, rokkanttá vált honfitársaiért szólalt fel. Hajdu-Németh Lajos is tervezett interpellációt, amire azonban nem került sor. A Nemzetgyűlési napló alapján rekonstruálom parlamenti tevékenységüket.

Czupy Bálint a Nemzetgyűlés 1946. szeptember 18-i ülésén interpellációt nyújtott be Bartha Albert honvédelmi miniszterhez a hivatásos rokkantak sérülési pótdíjának folyósítása tárgyában. A Nemzetgyűlés jegyzőkönyve szerint így zajlott az interpelláció: „Szántó Vezekényi István jegyző: »Interpelláció a honvédelmi, miniszter úrhoz. Mi az oka annak, hogy a hivatásos hadirokkantak sérülési pótdíjait immár 19 hónap, óta nem kapják meg. Mit szándékozik tenni a honvédelmi miniszter úr, hogy a hivatásos rokkantak e szerencsétlen ügye most már sürgősen rendezést nyerjen?« Czupy Bálint képviselő interpellációja így hangzott:

„T. Nemzetgyűlés! A mai szomorú idők sok elesettje közül: a legelesettebbeknek és a legüldözöttebbeknek a sorsát kell idehoznom a nemzetgyűlés elé és felhívnom rájuk

²⁹ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója I. kötet, 1–30. ülés (1945. XI. 29.–1946. V. 9.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 8. ülése 1946. január 24. 206. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_01/?pg=0&layout=s

³⁰ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója I. kötet, 1–30. ülés (1945. XI. 29.–1946. V. 9.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 15. ülése 1946. február 7. 383.; 385–386. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_01/?pg=0&layout=s

³¹ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója V. kötet, 89–101. ülés (1947. febr. 4.–1947. febr. 26.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 93. ülése 1947. február 11. 267. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_05/?pg=0&layout=s

³² *Babóthy Ferenc*: Utam a KALOT-hoz. In: *Félbemaradt reformkor. Miért maradt el az ország keresztény humanista megújulása?* Róma, 1990. 37.

az illetékes miniszter, nevezetesen a honvédelmi miniszter úr figyelmét. A hivatásos rokkant egyénekről van szó. Az a helyzet, hogy a hivatásos honvédegyének sérülési pótdíjait 1945. április 1-e óta nem kapják meg, ugyanakkor a hadirokkantak járulékaikat ma is megkapják. A sérülési pótdíjat az 1921:XXXII. tc. rendszeresítette és ezt semmiféle törvény nem módosította. A beszüntetést a pénzügyminisztérium nyugdíj osztályának vezetője rendelte el azzal, hogy a 2500/1945. M. E. számú rendelet mindenféle pótdíjat megszüntetett. Később kiderült ugyan, hogy ez az intézkedés tévedésen alapult, mert csak a nyugdíjba beszámítható pótdíjat kellett beszüntetni, a sérülési pótdíj azonban önálló illetmény, amely teljesen független minden más illetménytől, vagy nyugdíjtól; a sérülési pótdíj folyósítását azonban mindezek ellenére is a népjóléti minisztérium elfoglalt állásfoglalása miatt a mai napig nem rendelték el.

Ha ezeket a fájó kérdéseket taglaljuk, akkor meg kell állapítanunk, – én kutattam ebben az irányban és szomorúan tapasztaltam ezt – hogy a népjóléti minisztérium a hadigondozottak kielégítésére igényelt 180 millió forintot és csak 45 millió forintot kapott, tehát negyed részét a kért összegnek. Azt kellene hinnünk, hogy talán ez az oka annak, amit magam is és mindannyian tiszteletben tartunk, hogy a mai korlátozott lehetőségek miatt talán nem lehet őket fizetni, de sajnos mást kellett tapasztalni. Valóban az elfogultság az oka annak, hogy ezek a szerencsétlen emberek nem kapják pótdíjukat. Amikor erre költségvetés nem volt, akkor sem kapták és azt kell tapasztalnunk, hogy bizonyos elfogultság nyilvánul meg ezekkel a szerencsétlenekkel szemben.

Az államháztartás egyensúlya miatt takarékoskodnunk kell minden téren, ahol csak lehet, de ahol a nemzet hálájáról, sőt így is mondhatnám: becsületéről van szó, ott nagyon gondoljuk meg, szabad-e takarékoskodnunk. Tudnunk kell, hogy amikor a népjóléti minisztérium kimutatása szerint a tartalékos hadigondozottak száma 600.000 fő, akkor a hivatásos rokkantak száma még az ezret sem éri el.

A Gazdaságig Főtanács 1946. augusztus hó 3-án már hozzájárult a sérülési pótdíj folyósításához. A minisztertanácson előterjesztett rendelettervezet jelenleg a pénzügyminisztériumban van tárgyalás alatt. A pénzügyminisztérium hozzájárulása előtt azonban ismét a népjóléti minisztérium véleményét kérték ki, amely vélemény azonos az előző véleményekkel.

Rá kell mutatnom itt arra, hogy a hozzászólók nem ismerik a két csoport: a hivatásos és a tartalékos csoport közti óriási eltérést. A tartalékos katonának t. i. tanult polgári foglalkozása van, a hivatásosnak nincs. Ha a tartalékos egyén otthagyja a katonai szolgálatot és visszamegy foglalkozásához, tanult mesterségéhez, akkor ott folytatja, ahol abba hagyta, kivéve, ha nem vált százszázalékos rokkanttá, de a hivatásos rokkant ezt nem teheti meg, mert neki nincs tanult mestersége, az ő hivatása a katonai pálya, amely rokkantsága következtében megszűnt. Az a helyzet tehát, hogy ha a hivatásos katona rokkanttá válik, akkor ő nem hálaképpen kapja a nemzettől azt a bizonyos rokkant-díjat, hanem nélkülözhetetlen megélhetési alap képpen, mert ha ezt nem kapja, akkor más megélhetési lehetősége nincs.

Az ilyen hivatásos katona új pályát kezdeni már csak azért sem tud, mert megfigyelésünk szerint idegenkednek tőlük: ha valahol szinte könyörög, hogy vegyék föl, mert még tudna dolgozni, rideg elutasító közönyt talál a legjobb esetben, ha nem megbélyegző elutasítást.

Körülbelül 700 fő a hivatásos rokkantak száma; ezeknek 83 %-a tiszthelyettes állományú, 17 %-a pedig tiszt, legnagyobbbrészt fiatal hadnagy és főhadnagy.

Az a tény, hogy az ilyen hivatásos rokkantnyugdíjat is kap, nem befolyásolja a sérülési pótdíjra vonatkozó igényét, mert a hasonló szolgálati idővel rendelkező egészséges egyén is nyugdíjat kap; a sérülési pótdíj a betegséggel, a testi hiányossággal kapcsolatos többi kiadás céljait szolgálja: ebből a kis összegből kell beszereznie például az orthopédcipőt, a mankót, a szemüveget, a hallócsövet, sőt mindenféle belső betegség esetén a gyógyszereket.

Szakvélemény szerint itt is tulajdonképpen csak a jelenlegi sérülési pótdíj összegének megállapítása a fontos, mivel téves beszüntetésről van szó. El kell tehát rendelni a továbbfolyósítást új rendelkezés nélkül. Az alapelveik szabályozva vannak az 1921:XXXII. tc.-ben, annak megváltoztatására szükség nincs. A népjóléti tárca gyámkodását nem szabad a honvédelmi minisztériumnak elfogadni, mert csak a pénzügyminiszternek és a Gazdasági Főtanácsnak van ehhez joga hozzászólni.

Igen t. Nemzetgyűlés! Sürgősen kell rendezni ezt a kérdést, mert ezek a szerencsétlen emberek immár 19 hónapja minden támaszték nélkül vannak, és nagyon sajnálatos, hogy itt kell megemlítenem ezt a megállapítást: ez a mai szomorú időknek egyik legszégyenteljesebb jelensége. Nagyon kérem az igen t. honvédelmi miniszter urat, igyekezék odahatni, hogy ez a sérülési pótdíj minél előbb és visszamenőleg is folyósíttassék. (Helyeslés és taps a kisgazdapárton.)

Elnök: A képviselő úr interpellációját a nemzetgyűlés kiadja a honvédelmi miniszter úrnak.³³

Ugyanezen az ülésen Czupy Bálint interpellálni tervezte Molnár Erik népjóléti minisztert, majd a képviselő halasztást kért, amihez a Ház hozzájárulást adott.³⁴

Bartha Albert honvédelmi miniszter a Nemzetgyűlés 68. ülésén 1946. október 23-án válaszolt Czupy Bálintnak, amelyre képviselő viszonzólevelet adott. Ez szerepel a jegyzőkönyvben:

„Bartha Albert honvédelmi miniszter: T. Nemzetgyűlés! Czupy Bálint képviselő úr szeptember 18-án interpellációt intézett a honvédelmi miniszterhez a hadirokkantak sebesülési és sérülési járuléka tárgyában. Erre bátor leszek most válaszolni. A képviselő urat nagyon szép és igazán nemes szándék vezérelte. Hálás vagyok, hogy ráterelte a közfigyelmet erre a régi sebre.

³³ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója III. kötet, 51–66. ülés (1946. aug. 13.–1946. okt. 4.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 62. ülése 1946. szeptember 18. 731–732. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_03/?pg=0&layout=s

³⁴ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója III. kötet, 51–66. ülés (1946. aug. 13.–1946. okt. 4.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 62. ülése 1946. szeptember 18. 733. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_03/?pg=0&layout=s

Még 1945. április 1-én a pénzügyminisztérium nyugdíjszámfejtősége minden mellékjárandóságot beszüntetett. Ezért be kellett szüntetnie a honvédelmi minisztériumnak is ezeknek a sebesülési pótdíjaknak és sérülési járulékoknak a fizetését. A minisztérium azonban arra az álláspontra helyezkedett, hogy ez nem pótdíjazás, hanem állandó illetmény. Ezzel a kérdéssel a minisztérium elment a Gazdasági Főtanács elé, és a Gazdasági Főtanácsot rá tudtuk venni arra, hogy ebben a felfogásunkban osztozzék. Ezt az álláspontunkat azután a minisztertanácson is keresztülvittük. Én már készítettem egy rendelettervezetet ezeknek a járandóságoknak a kifizetéséről. Ez momentán a pénzügyminisztériumban van. Az egész eddigi levelezés meglehetősen sok időt vett igénybe. Amint a pénzügyminisztériumtól vissza fogom ezt kapni, a legrövidebb idő alatt intézkedni fogok aziránt, hogy erre a mindenesetre nagyon fájó sebre meglegyen az ír. Kérem válaszukat tudomásul vételét. (Helyeslés és taps a nemzetgyűlés minden oldalán.)

Elnök: A képviselő urat a viszonyítás joga megilleti.

Czupy Bálint (kg): T. Nemzetgyűlés! Mind a magam, mind képviselőtársaim, mind pedig azoknak a szerencsétleneknek nevében, akik érdekelve vannak, nagy megnyugvással és örömmel látom, hogy a miniszter úr igazán szívvel nyúlt hozzá ehhez a fájó kérdéshez. Itt most alkalmunk volt hallani egy olyan miniszteri választ, amely úgy foglalkozott egy interpellációval, mint ahogyan kell. (Helyeslés és taps a kisgazdapárt oldalán.) Legyen szabad rámutatnom arra, hogy ez a válasz iskolapéldája lehet annak, hogyan kell a mi interpellációnkkal foglalkozni és azokra választ adni. (Úgy van! Úgy van! a kisgazdapárt oldalán.) Éppen ezért a választ nagy megnyugvással tudomásul veszem. (Helyeslés és taps a nemzetgyűlés minden oldalán.)

Elnök: Kérem a nemzetgyűlést, méltóztatik-e a honvédelmi miniszter úr választát tudomásul venni? (Igen!) A nemzetgyűlés a honvédelmi miniszter úr választát tudomásul veszi.³⁵

Ugyanezen az ülésen Czupy Bálint interpellálni tervezte Molnár Erik népjóléti minisztert, majd a képviselő halasztást kért, amihez a Ház hozzájárulást adott.³⁶

A Nemzetgyűlési napló tanúsága szerint az 1946. november 28-i ülésen jelentették be, hogy a Sopron vármegye tisztii főügyésze Czupy Bálint mentelmi jogának felfüggesztését kérte. Az ügyet a mentelmi bizottsághoz áttették.³⁷ Az ügyről a Nemzetgyűlés 1947. január 24-i 88. ülésén ezt jelentették be:

³⁵ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója IV. kötet, 67–88. ülés (1946. okt. 22.–1947. jan. 24.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 68. ülése 1946. október 23. 43–44. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_04/?pg=0&layout=s

³⁶ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója IV. kötet, 67–88. ülés (1946. okt. 22.–1947. jan. 24.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 68. ülése 1946. október 23. 53. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_04/?pg=0&layout=s

³⁷ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója IV. kötet, 67–88. ülés (1946. okt. 22.–1947. jan. 24.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 71. ülése 1946. november 28. 239. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_04/?pg=0&layout=s

„Következik a mentelmi bizottság 109. számú jelentésének tárgyalása Komlós Géza képviselő mentelmi ügyében. Virágh József előadó urat illeti a szó.

Virágh József (kg) előadó: T. Nemzetgyűlés! Van szerencsém előterjeszteni a nemzetgyűlés mentelmi bizottságának 109. számú jelentését sajtó útján elkövetett rágalmazás vétségével gyanúsított Komlós Géza, nemzetgyűlési képviselő mentelmi ügyében. (Olvassa): »T. Nemzetgyűlés! A győri főállamügyészség 838/2–1946. f. ü. szám alatt Komlós Géza nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogának felfüggesztését kérte, mert a soproni törvényszék 98/5–1946. számú megkeresése szerint Csendes József, a Magyar Kommunista Párt kaposvári helyi szervezetének titkára, kapuvári lakos főmagánvádló feljelentésére, nevezett képviselő ellen büntető eljárás tétetett folyamatba a Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt soproni szervezete kiadásában, Sopronban 1945. évi október hó 23-án, I. évfolyam 13. szám alatt kiadott »Soproni Ujság«-ban »Vége a türelmünknek!« főcím és »Válaszunk Czupy Bálintot ért útszéli támadásra« alcím alatt megjelent, főmagánvádlóra vonatkozó következő kitételei miatt: »... Másik járási titkár, a Csendes úr pedig... sikkasztását volt elítelve.«

A feljelentés tárgyát képező ezen cselekményben az 1914:XXI. tc. 1. §-ába ütköző és a 3. § 2. bekezdése szerint minősülő, Csendes József kommunistapárti kapuvári helyi szervezeti titkár főmagánvádló sérelmére sajtó útján elkövetett rágalmazás vétségének tényálladási elemei állapíthatók meg. A szóbanforgó hírlapi közlemény »K. G.« szerzői megjelölésről jelent meg. Az előzetes nyomozás adatai szerint a cikk szerzője Komlós Géza nemzetgyűlési képviselő. Ennélfogva a sajtójogi felelősség nevezett, mint szerzőt terheli a sajtótörvény 33. §-a értelmében.

A mentelmi bizottság megállapította, hogy a megkeresés illetékes hatáságtól érkezett, az összefüggés nevezett képviselő személye, és a vélelmezett bűncselekmény között nem kétséges, zaklatás esete nem forog fenn, javasolja a t. Nemzetgyűlésnek, hogy Komlós Géza nemzetgyűlési képviselő mentelmi jogát ebben az ügyben függesztesse fel.«

Elnök: Kíván, valaki a mentelmi bizottság jelentéséhez hozzászólni? (Nem!) Ha szólni senki nem kíván, a vitát bezárom és a tanácskozást befejezettnek nyilvánítom. Következik a határozathozatal. Felteszem a kérdést, méltóztatnak-e a mentelmi bizottság javaslatát elfogadni? (Igen!) Ha igen, határozatilag kimondom, hogy a nemzetgyűlés Komlós Géza képviselő mentelmi jogát ebben az ügyben felfüggesztette.”³⁸

Czupy Bálint a Nemzetgyűlés 1946. december 4-i ülésén interpellációt nyújtott be Molnár Erik népjóléti miniszterhez hadigondozottak ügyében kiadott népjóléti miniszteri rendelet tárgyában. A Nemzetgyűlés jegyzőkönyve szerint így zajlott az interpelláció:

³⁸ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója IV. kötet, 67–88. ülés (1946. okt. 22.–1947. jan. 24.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 88. ülése 1947. január 24. 1019. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_04/?pg=0&layout=s

„Futó József jegyző (olvassa): »Van-e tudomása a népjóléti miniszter úrnak arról, hogy a hadigondozottak, illetve hadirokkantak, hadiözvegyek és hadiárvak létszámcsökkentése tárgyában kiadott népjóléti miniszteri rendelet az érdekeltek körében milyen visszhangot keltett? Hajlandó-e a népjóléti minisztérium a fenti rendeletet oly értelemben módosítani, hogy a hadigondozottak körében némi megnyugvást keltsen?«

Elnök: Czupy Bálint képviselő urat illeti a szó.

Czupy Bálint (kg): „T. Nemzetgyűlés ! (Halljuk! Halljuk!) Hetekkel ezelőtt jegyeztem be ezt az interpellációmát az illetékes miniszter úrhoz, (Halljuk! Halljuk! – Felkiáltások: Hangosabban!) és pedig annak a kiadott rendelkezésnek tárgyában, amely a hadigondozottak létszámát csökkenti. A minisztériumban érdeklődtem a rendelet megszövegezőjétől és az a felvilágosítást kaptam, hogy a népjóléti minisztérium a hadigondozottak számára, illetve igényeik kifizetésére évi 180 millió forintot kért, de ennek pontosan csak egynegyed részét kapta meg, tehát nem volt más út a minisztérium számára, mint hogy a hadigondozottak létszámát csökkentse, mert különben csak olyan csekély összeg jutott volna a hadigondozottakra egyedenként, hogy azt már szinte nem is lehetett volna komoly összegnek nevezni.

Amikor azonban a rendelet úgy intézkedik, hogy a hadigondozottak közül azok számára, akiknek jövedelme a havi 50 forintot meghaladja, vagy akik olyan ingatlanal rendelkeznek, amelynek jövedelme szintén eléri vagy meghaladja a havi 50 forintot, szüntessék be az eddigi járadék, ez nagyon helyes, azonban járva a kerületünket, sőt az országot, szinte nap mint nap jönnek hozzánk a panaszosok, úgyhogy kénytelenek vagyunk az ügyel foglalkozni. Azt kell látnunk, hogy hiba lehet valahol ebben a rendeletben, mert nem az történik mindig, hogy a nagyobb jövedelmű hadigondozottak esnek el a járadéktól, illetve, hogy számukra szüntetik be a járadékot, hanem a legelesettebbek, a legszegényebbek számára. Az elmúlt héten is két öreg anyóka topogott el hozzám, akiknek megállapításom szerint egyáltalán nincsen ingatlanjuk, eltartójuk sincsen, dolgozni sem tudnak már, mert 65 éven felül vannak, és számukra beszüntették a hadiözvegyi járadékot.

Ugyanakkor ugyanabban a faluban ma is van olyan ember, akinek 90 holdja van és ma is kapja a rokkantdíjat. Én nem azt mondom, hogy aki egyik szemét elvesztette, az nem érdemli meg a nemzet hálajaképpen, hogy holtanapjáig kapja a rokkantdíjat, de akkor mégis először inkább attól vonjuk meg a járadékot, akinek 90 holdja van, mint attól az öreg anyókatól, akinek semmije sincs, aki dolgozni sem tud. (Általános helyeslés.)

Nagyon szeretném, ha interpellációmmal arra tudnám bírni a népjóléti miniszter urat, tegye újból vizsgálat tárgyává ezt a kérdést, mert valahol hiba van. Nem állapítottam meg, hogy pártigazolványok alapján döntöttek, szó sincs róla, azonban a községi nemzeti bizottságokhoz, van utalva a kérdés elbírálása s ott a sógorság és komaság folytán senki sem akar ártani a rokonoknak, vagy másoknak, úgyhogy nem lehet a községi nemzeti bizottságokra bízni, hanem kívülálló szervre kell bízni ezt

a nagyon fontos és nagyon súlyos kérdést. Kérem a népjóléti miniszter urat, igyekezzék módot találni rá, hogy ezek a súlyos és sérelmes esetek kivizsgáltassanak és orvoslást nyerjenek. (Helyeslés és taps a kiscgazda- és a szabadságpárton.)

Elnök: A nemzetgyűlés az interpellációt kiadja a népjóléti miniszter úrnak.”³⁹

Czupy Bálint képviselő úr a hadigondozottak ügyében kiadott rendelet tárgyában december 4-én előterjesztett interpellációjára a népjóléti miniszter válaszolt, amelyet a Nemzetgyűlés 90. ülésén 1947. február 5-én Futó József jegyző olvasott fel. Ez szerepel a nemzetgyűlés jegyzőkönyvében:

„Futó József jegyző (olvassa): »T. Nemzetgyűlés! Czupy Bálint nemzetgyűlési képviselő úrnak a nemzetgyűlés 1946. évi december hó 4. napján tartott ülésén a hadigondozottak ügyében kiadott népjóléti miniszteri rendelet tárgyában hozzám intézett interpellációjára válaszomat az alábbiakban adom meg:

Czupy Bálint képviselő úr interpellációjában a hadigondozás és a hadi segélyezés egyes kérdéseinek ideiglenes rendezése tárgyában kiadott 8.980/1946. M. E. számú rendelet végrehajtása során tapasztalható hibákról szólott és ennek során említést tett »két öreg anyókárol«, akiknek egyáltalában nincsen ingatlanuk, eltartójuk sincsen, dolgozni nem tudnak, mert 65 éven felüliek és részükre mégsem folyósítanak hadiözvegyi járadékot» holott ugyanakkor, ugyanabban a faluban ma is van olyan, kinek 92 holdja van és mégis kapja a rokkantjárulékot.

Az 1946/47. évi költségvetésben a hadigondozási pénzellátásokra és a hadisegélyezésre a szükségletként mutatkozó 180 millióval szemben mindössze 72 millió forint volt előirányozható. Ennek az összegnek a csekélysege arra kényszerítette a kormányt, hogy az említett 8.980/1946. M. E. sz. rendeletével a pénzellátásból egyelőre kirekessze azokat, akiknek megélhetése jövedelmi és vagyoni viszonyaiknál fogva megfelelő pénzellátás nélküli is biztosítottnak látszik.

A pénzellátásra igényjogosultságnak a 8.980/1946. M. E. számú rendeletben foglalt rendelkezések szempontjából való elbírálása nem a községi nemzeti bizottságok – mint azt az interpelláló képviselő úr tévesen megjegyzi – hanem a járási (városi) hadigondozó bizottságok hatáskörébe tartozik, amelyeknek határozata ellen a közigazgatási bizottságok hadigondozó bizottságához lehetett fellebbezni.

A rendelet végrehajtása során tapasztalható hibák kiküszöbölése céljából jogszabálmódosítást kezdeményeztem, amely szerint a jövőben a járási (városi) hadigondozó bizottságnak az adóhivatal vezetője, a közigazgatási bizottság hadigondozó albizottságának pedig a pénzügyigazgató is tagja lesz. Egyébként a rendelet végrehajtásának ellenőrzése csakis központi közegeimnek a helyszínre való kiküldése útján lehetséges, ennek azonban a költségvetésben erre a célra előirányzott hitelösszegek csekélysege szab határt.

³⁹ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója IV. kötet, 67–88. ülés (1946. okt. 22.–1947. jan. 24.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 74. ülése 1946. december 4. 435–436. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_04/?pg=0&layout=s

A képviselő úr által a neveik és a helység megjelölése nélkül említett konkrét eset kivizsgálása céljából a vezetésem alatt álló minisztérium illetékes főosztálya a szükséges adatok közlésére a képviselő urat két ízben felkérte. Tekintettel azonban arra, hogy a képviselő úr az említett adatokat mindeztideig nem közölte, a panaszolt esetet nem vizsgálhattam ki és így arra nem is adhatok közelebbi választ. Kérem a Nemzetgyűlést, hogy válaszat tudomásul venni szíveskedjék. Budapest, 1947. január 24. napján Molnár Erik s. k. népjóléti miniszter.<

Elnök: Czupy Bálint képviselő urat a viszonzvász joga megilleti.

Czupy Bálint (kg): T. Nemzetgyűlés! Minthogy a kirívó eseteket részben a magam közbenjárásával sikerült enyhíteni, a miniszter úr válaszat tudomásul veszem.

Elnök: Kérdem a t. Nemzetgyűlést, méltóztatik-e a népióléti miniszter úrnak az interpellációra adott válaszat tudomásul venni? (Igen!) A nemzetgyűlés a válaszat tudomásul vette.”⁴⁰

Kovács Béla 1947. február 25-i Szovjetunióba hurcolása és Nagy Ferenc miniszterelnök svájci nyaralása alatti 1947. június 1-jei lemondatása két olyan markáns jel volt, amely több ksigazda politikust, köztük Varga Bélát, a Nemzetgyűlés elnökét arra készítette, hogy emigrációba menjen. Hajdu-Németh Lajos és Varga Béla 1947. június 3-án elhagyta Magyarországot, másnap Czupy Bálint is követte képviselő- és harcostársait.⁴¹ Ezt követően Czupy Bálintot és Hajdu-Németh Lajost a Ksigazdapárt Politikai Bizottsága kizárta a pártból.⁴²

A Varga Béla vezetésével 1948. júniusában életre hívott Magyar Nemzeti Bizottmánynak, mind Czupy Bálint, mind Hajdu-Németh Lajos a tagja lett, sőt, utóbbi a Munkaügyi és szakszervezeti bizottság alelnöke is lett. Egy másik szervezetnek, a Párizsban működő Keresztény Népmozgalomnak is tagja lett Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos. A mozgalom 1948. szeptember – 1957 között, a kommunizmus elől menekült katolikus közéleti emberek szervezeteként működött. Alapítója és elnöke Közi Horváth József, főtítkára báró Kray István közíró, tagjai Babóthy Ferenc, Barankovics István, Belső Gyula, Eszterhás György, Horányi Tibor, Kovács K. Zoltán, Mézes Miklós, Pethe Ferenc, Pócza Lajos, Varga László, Villányi Miklós a Demokrata Néppárt, Czupy Bálint, Hajdu-Németh Lajos a Ksigazdapárt volt nemzetgyűlési képviselői.

New Brunswickban a Szent László római katolikus egyházközség védnöksége mellett nagy „Magyar Találkozó”-t rendeztek 1956. május 12-én. A magyarság nagyon nagy számban gyűlt össze erre a műsoros társas-vacsorára, a Szent László Hall dísztermébe. Jöttek Philadelphiából, New Yorkból, Trentonból, Perth Amboyból és más Jersey-i

⁴⁰ Az 1945. november hó 29-re összehívott Nemzetgyűlés naplója V. kötet, 89–101. ülés (1947. febr. 4.–1947. febr. 26.) Athenaeum, Budapest, 1946. A Nemzetgyűlés 90. ülése 1947. február 5. 35–36. https://library.hungaricana.hu/hu/view/OGYK_KN-1945_05/?pg=0&layout=s

⁴¹ *Czupy Bálint*: Emigráció első ideje 1947. május 30. – 1948. augusztus 1. Szerkesztette: Sajtó Gabriella – Szalai Viktor. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2017. 22.

⁴² Alföldi Ujság, 1947. június 14. 3. évfolyam, 132. szám 3. Kizárások a ksigazda pártból;

városokból, jöttek Bethlehem-Allentown vidékéről is. Msgr. Közi Horváth József asztali áldása nyitotta meg a vacsorát, amelyet Hajdu-Németh Lajos és családja, az új brunswicki magyar vendéglősök készítettek el és szerveztek meg.⁴³

A Keresztény Népmozgalom három tagja – Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos volt kisgazdapárti képviselők, illetve Raksányi Árpád – a forradalom alatt Magyarországra utazott; ők Budapesten találkoztak Mindszenty József bíborossal is.⁴⁴

Az emigráció új képviseleti szerve az 1958 márciusában megalakult Magyar Bizottság lett. A szervezet meghatározása és célja a következő volt: „Emigrációs politikai szervezet, amelyik magába foglalja a háború utáni magyar politikai személyiségeket és az 1956-os forradalom képviselőit. Célja, hogy Magyarország függetlensége és a magyar nép szabadsága érdekében tevékenykedjék.” A 16 tagú szervezet elnöke Varga Béla, alelnöke Kővágó József lett. 9 kisgazdapárti (Adorján József, Auer Pál, Hajdu-Németh Lajos, Kiss Sándor, Kővágó József, Nagy Ferenc, Pfeiffer Zoltán, Varga Béla és Vidovics Ferenc), ketten-ketten a Demokrata Néppártból (Barankovics István és Varga László) és a Petőfi Pártból (Kovács Imre és Sz. Szabó Pál), valamint hárman az '56-os szervezetek részéről (Jónás Pál, Király Béla és Váli Ferenc). Az új szervezetben Eckhardt Tibor, Kéthly Anna és Sulyok Dezső már nem vett részt. A székhely a Magyar Nemzeti Bizottmány korábbi, New York-i irodája lett.⁴⁵

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos szellemi munkássága

A két politikus, közéleti ember életútjában számos párhuzam, hasonlóság fedezhető fel. Különböző mértékben, de mindkettőn aktív média tevékenységet is folytattak, mindkettőjüknek volt rádió műsora és írtak cikkeket, tanulmányokat. A parasztság helyzetéről, a mezőgazdaság kérdéseiről, arról amihez értettek, azt bemutatva, amiben éltek. Személyes sorsuk, tapasztalatuk adta a szellemi tőkét, muníciót beszédeikhez, írásaikhoz. Czupy Bálint a Szabad Európa Rádió munkatársa, „Bálint gazda” néven rendszeresen jelentkezett rádióműsorról, foglalkozott a parasztság helyzetével, a mezőgazdasági kérdésekkel. 1951-ben került a Szabad Európa Rádióhoz, ahol 24 évig dolgozott. Hajdu-Németh Lajos az ötvenes évek végétől minden vasárnap „New Jersey magyar hangja” címmel rádióműsort vezetett a Trenton-i WTNJ állomáson sugárzott adón.

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos inkább szónokok, jó előadók voltak, de írásban fennmaradt munkáikat is érdemes áttekintenünk. A teljesség igénye nélkül a szellemi munkásságuk néhány fontos sarokpontja. Hajdu-Németh Lajos első írásainak egyike a *Szabad Szó* című politikai hetilapban jelent meg „Üzen a magyar föld” címmel.⁴⁶ Az egyházasfalui KALOT népfőiskola szervezéséről terjedelmes cikket írt a *Soproni*

⁴³ Híradó, XXXV. évfolyam 16. szám 1956. április 19. 4.; 20. szám 1956. május 17.

⁴⁴ *Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza 1945–1985.* Európa Könyvkiadó, 1989. 402.

⁴⁵ *Borbándi Gyula: A magyar emigráció életrajza 1945–1985, I.* Budapest, Európa, 1989, 429–434.

⁴⁶ *Hajdu-Németh Lajos: Üzen a magyar föld.* Szabad szó, 1939. április 30. 3.

Hírlapban.⁴⁷ 1945 októberében útjára indult a *Soproni Újság*, a lap első számába Czupy Bálint írt Beköszöntőt.⁴⁸

Czupy Bálint a *Látóhatár* című lapban 1952-ben írt recenziót Veres Péter Három nemzedék című munkájáról.⁴⁹ A *Katolikus Szemlében* 1963-ban „A magyar mezőgazdaság helyzete”,⁵⁰ 1966-ban „A magyar paraszttársadalom tragédiája” címmel jelent meg tanulmánya.⁵¹ A *Nemzetőr* évkönyvben A magyar falu 25 éves kálváriája címmel írt cikket.⁵² 1971-ben az *Új Európa* című folyóiratban jelentetett meg egy írást Tanúvallomás – Mindszenty és a földkérdés – címmel.⁵³

Hajdu-Németh Lajos egész életére nagy hatással volt a KALOT, különösen annak alapítója és vezetője, Kerkai Jenő jezsuita szerzetes. Így érthető, hogy személyes hangvételű, de történelmi távlatot, jelentőséget leíró cikkben búcsúzott a *Katolikus Magyarok Vasárnapja* című lapban az 1971-ben elhunyt jezsuita szerzetestől.⁵⁴

A fentiekben néhány kiragadott beszédet és írást említettünk Czupy Bálinttól és Hajdu-Németh Lajostól, amelyek leginkább jellemezték munkásságukat. Teljes közéleti, politikai, szellemi tevékenységük feltárásával azonban még adósak vagyunk.

Zárszó

Czupy Bálint és Hajdu-Németh Lajos kiemelkedő személyiségek, meghatározó közéleti, politikai szereplők voltak. Haláluk kapcsán egy-egy közismert, hozzájuk közel álló személyiség – Mindszenty József és George Herbert Walker Bush – személyes sorait idézem. Mindszenty József bíboros 1975. május 1-én így írt: „Kedves Gyászoló Család! Dél-amerikai utam akadályozott meg, hogy nem fejezhettem ki előbb őszinte részvéteimet Szerettük elhunytá alkalmával. Mind érte, mind a gyászoló családjáért imádkozom és szentmisémben mindnyájukat Isten irgalmába ajánlom. Áldásommal + Mindszenty.”⁵⁵ George Bush, az USA republikánus alelnöke 1986. március 29-én ezt írta: „Sajnálattal hallot-

⁴⁷ Hajdu-Németh Lajos: Megindult a „Széchenyi Kalot Népfőiskola” szervezése. In: Soproni Hírlap, 1942. január 4. XXIX. évfolyam 3. szám 3.

⁴⁸ Czupy Bálint: Beköszöntő. Soproni Újság I. évfolyam 1. szám 1945. október 9. 1.

⁴⁹ Czupy Bálint: Veres Péter új könyvéről. *Látóhatár* III. évfolyam 1. szám 1952. május 63.

⁵⁰ Czupy Bálint: A magyar mezőgazdaság helyzete. In: *Katolikus Szemle*. XV. évfolyam 4. szám (1963) 258–262.

⁵¹ Czupy Bálint: A magyar paraszttársadalom tragédiája. In: *Katolikus Szemle*. XVIII. évfolyam 1. szám. (1966) 240–249.

⁵² Czupy Bálint: A magyar falu 25 éves kálváriája. In: *Nemzetőr* évkönyv 1970. München. Szerk. Makra Zoltán, Tollas Tibor. 122–126.

⁵³ Czupy Bálint: Tanúvallomás – Mindszenty és a földkérdés – In: *Új Európa*. 1972. 11. évfolyam 3. szám 16–17. megjelent: *Ki volt Mindszenty? Cikkgyűjtemény 1944–1998*. Válogatta és szerk.: Mészáros István. Eötvös József, Budapest, 1999. 14–17.

⁵⁴ Hajdu-Németh Lajos: Búcsú. *Katolikus Magyarok Vasárnapja* 1971. január 24. 78. évfolyam 4. szám 3.

⁵⁵ Czupy Bálint Emlékalbum. „Egy emberöltőn át végzett munkája nem marad nyomtalanul.” Szerkesztő: Soós Viktor Attila – Szalai Viktor. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2020.

6. kép. Czupy Bálint emléktáblája szülőháza falán Völcsejen

tam Lajosról. Csodálatos vezetője volt ügyünknek és hiányozni fog. Őszinte részvétem: George Bush”⁵⁶

Czupy Bálint kilenc évvel volt idősebb, mint jó barátja és harcostársa, Hajdu-Németh Lajos. Amikor Czupy Bálint 1975. április 17-én elhunyt, igaz barátja így emlékezett meg róla nekrológiájában a *Nemzetőr* című újságban: „Április 17-én Bálint elköltözött az örök hazába. Nagyjainkat mindig akkor siratjuk meg igazán, amikor már nincsenek közöttünk. Ez a magyar tölgy, a magyar föld fia és szerelmese, a szabadság kemény harcosa, fajtájának utolsó pillanatig hűséges szolgálója letette a fegyvert. A gyász hírt órákon belül sugározta hazafelé a Szabad Európa Rádió magyar adása. Biztosak vagyunk, hogy milliósnyi hallgatóját odahaza éppúgy megdöbbenette a hír, mint bennünket idekinn. Bálint a szovjet megszállás után, amikor a belső harc már reménytelenné vált, otthagya szeretett családját, a földet és minden kockázatot vállalva, beállt az első sorba azok közé, akik a magyar függetlenség és a tiszta demokrácia megvédése érdekében dolgoztak.

A KALOT Mozgalomban találkoztunk és lettünk életre szóló munkatársak és fegyvertársak. Együtt hirdettük a krisztusibb embert, műveltebb falut, életerős népet, önérzetes magyart. Jártuk az országot, a falu felemelését, a népi önkormányzatok, a Kert-Magyarország megszervezését hirdettük, Péter Kerkai Jenővel az élen. Több ezer tanfolyam, 20 népfőiskola segített ebben a munkában. Ez idő tájt a munkában érlelődött a völcseji magyar paraszt fajtája vezérévé. Amikor jött az összeomlás s újra kellett kezdeni az életet,

⁵⁶ Hajdu-Németh Lajos Emlékalbum. „A kereszténydemokrata Magyarország megteremtése a mi feladatunk.” Szerkesztő: Soós Viktor Attila – Szalai Viktor. Közi Horváth József Népfőiskola, Agyagosszergény, 2022.

az ideiglenes nemzetgyűlés tagja lett. 1945-ben országgyűlési képviselővé választották. Kemény kiállása hamarosan az ellenfél szemében is szálkát ütött. 1947-ben a biztos halál elől hagyta el az országot, de egy pillanatra sem hagyta el a magyar népét.

1951-ben indult meg a Szabad Európa magyar adása. Akkori szervezői ízes magyar nyelvezet miatt meghívták Bálintot. A falusi adások bemondójából hamarosan szerkesztő lett. Önálló rovatot kapott és ő lett a magyar adások »Bálint gazdája«. Magyarországot ezekben az időkben öntötte el a legsötétebb terrorhullám. A falu felszámolása, a nemzet örök utánpótlást jelentő falusi családok szétszórása megindult. Ki tudná felsorolni azt a szenvedést, amellyel a végén némaságra kényszerítették és megtörték a magyar falu ellenállását.

Bálint naponként írta a kommentárokat, tiltakozásokat. Megszakítás nélkül folytatta a rádión keresztül ezt az ádáz küzdelmet. Kötetekre tevő írása bizonyítja azt a csodálatos életerőt, tehetséget, amely lelkéből kivirágzott. Amikor rendezik írásait és könyvalakban jelenik meg, íróink tudják csak meghatározni, hova sorolják ennek az életműnek színes gazdagságát.

Kicsiny bajor paraszt-temetőben helyezték nyugalomra. Fejfájára – akárcsak Gárdonyiéra – legyen ráírva: »Csak a teste«. Isten-Urunknál is mond meg Bálint, – könyörülj rajtunk és legyen elég a magyar szenvedésből. Viszontlátásra Édes Pajtás!”

A Jóisten tíz évet adott még Hajdu-Németh Lajosnak, aztán követte „Édes Pajtását” az Örök hazába.

7. kép. Hajdu-Németh Lajos és Czupy Bálint. (Fotó a Hajdu-Németh család tulajdonában.)